

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2020:B3

Bultlokalen

Fasadrenovering

Antikvarisk medverkan

Hallsta 3:7
Hallstahammars kommun
Västmanlands län

Emma Karp

Bultlokalen Fasadrenovering

Antikvarisk medverkan

Hallsta 3:7
Hallstahammars kommun
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 180016

Emma Karp

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2020

Omslagsfoto: Bultlokalen, april 2020. Emma Karp, Västmanlands läns museum, bildid: Vlm-kmvek-2888.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Emma Karp, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

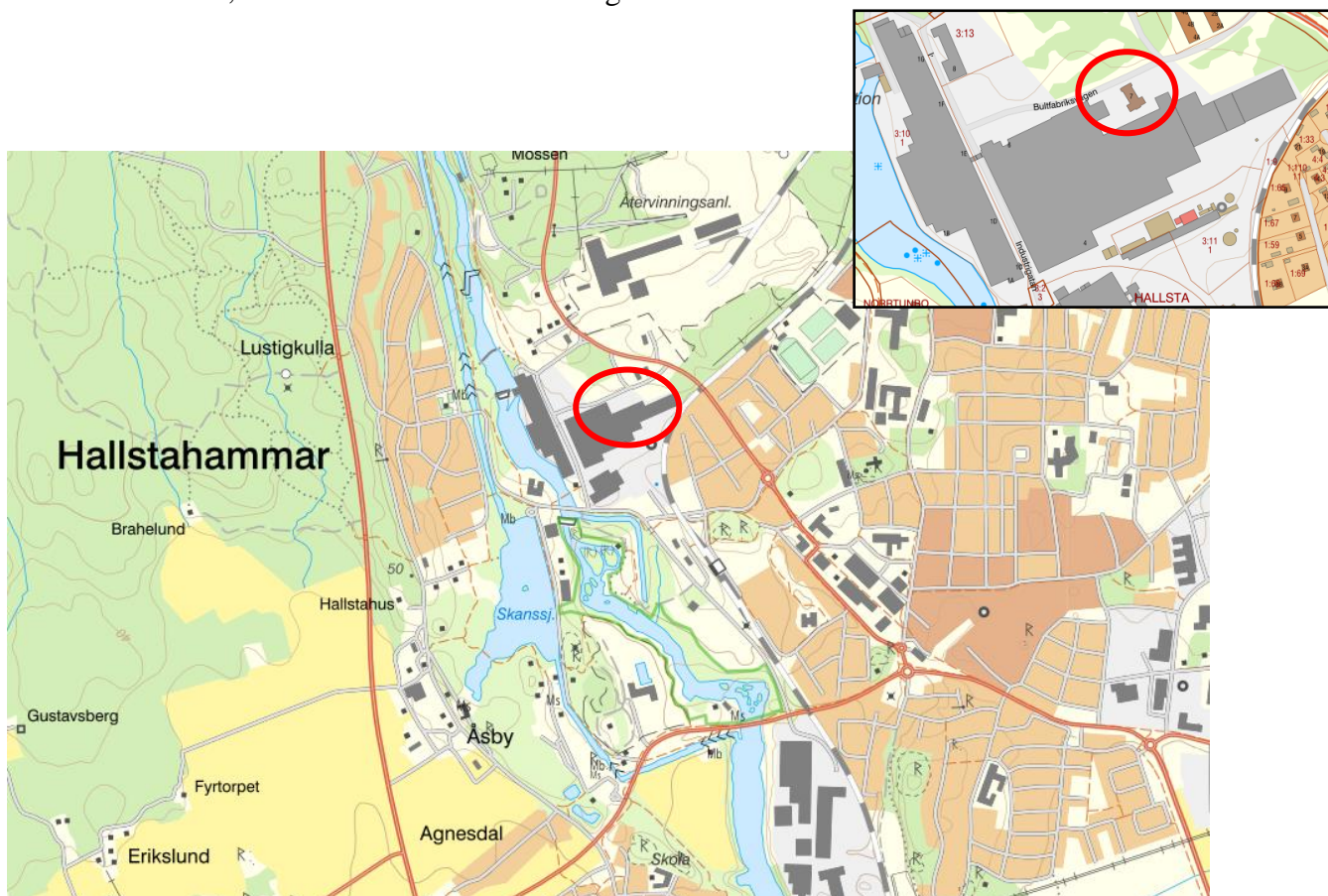
ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-72-0

Inledning

Den 16 februari 2018 sökte Bulten Industrifastigheter AB bidrag till vård av värdefull kulturmiljö, byggnadsminnet Bultlokalen av Länsstyrelsen i Västmanlands län, dnr. 434-959-2018. Ansökan avsåg fasadrenovering av hela byggnaden med reparation eller byte av trädelar, rengöring och målning av hela fasaden samt att grunden renoveras med ny puts och färg. Beslutet om tillstånd är daterat 2019-04-23. Villkor för beslutet var att arbetena skulle genomföras enligt handlingarna som lämnats med ansökan.

Västmanlands läns museum fick uppdraget som antikvarisk sakkunnig i ärendet. Antikvarisk medverkan har utförts av bebyggelseantikvarie Emma Karp som även sammanställt föreliggande rapport. Arbetet genomfördes under sommar/hösten 2019 och våren 2020. Besök på plats i form av byggmöten eller besiktning gjordes sammanlagt sju gånger. Under 2019 9/5, 17/6, 5/7, 26/8, 4/9 och 10/9 samt under 2020 29/4.

Bultlokalen invigdes 1914 som samlingslokal för anställda vid Bultfabriken i Hallstahammar. Arkitekt var Erik Josephson. Byggnaden förklarades som byggnadsminne den 13 juni 2017. Den ägs idag av Bulten Industrifastigheter AB och används som representationsbyggnad och för interna möten, vid fest och som övernattningslokal.

Karta över Hallstahammar. Området där Bultlokalen ligger är markerad med röd ring på kartan och i infälld bild är den aktuella byggnadskroppen markerad med röd ring. Utdrag ur lanmäteriets digitala fastighetskarta.

Historik

Bultfabriken i Hallstahammar grundades 1873 och har haft stor betydelse för ortens utveckling. I början var tillverkningen huvudsakligen skruvar, muttrar och nitar för hemmamarknaden, men Bultfabriken och dess dotterbolag växte till en internationellt känd koncern inom järnmanufakturen.¹

Redan 1895 hade bolaget låtit uppföra en samlingslokal åt de anställda. Denna rymde 100 personer och snart uppstod behov av en större lokal.² En ny samlingslokal, Bultlokalen, invigdes 1914. Byggnaden ritades av arkitekt Erik Josephson och innehöll från början en stor sal med sittplatser för 450 personer, en mindre samlingslokal, bibliotek, kök med attiralj och servis samt vaktmästarbostad. Vid tiden användes byggnaden för föreläsningar, konserter, predikningar, skolkurser men även till familjefester och offentliga fester anordnade av fabriken.³

Bultfabriken var ett patriarkalt företag som både kontrollerade sina anställda men som också kände ett socialt ansvar mot dem.⁴ Bultlokalen kom till i en brytning mellan det rådande patriarkala arbetaransvaret och en mer demokratisk styrd verksamhet. Arkitekturen visar på det patriarkala styret där disponenter uttryckte sin välvilja mot arbetarna genom att uppföra en imponerande samlingslokal. På 1930-talet var företaget med och byggde den sporthall som fortfarande finns i närheten av fabriksområdet. Den inrymmer såväl simhall som idrottshall. I anslutning till Bulten fanns också arbetarbostäder, kooperativt drivna mässar, företagsläkare och daghem.⁵

De första årtiondena av 1900-talet var en turbulent tid då fackförbunden arbetade hårt för arbetarrättsliga frågor. Avd. 98 av Svenska järn- och metallarbetareförbundet i Hallstahammar bildades 1901 och det förekom flera stora strejker vid Bultfabriken i början av seklet. 1916 bildades Bultfabrikens verkstadsklubb. Folkets park i Hallstahammar bildades 1908 men planerna på ett folkets hus blev aldrig av, istället hyrde arbetarrörelsen in sig i Godtemplarrörelsens lokal.⁶ När Bultlokalen uppfördes kunde den delvis nyttjas av arbetarrörelsen och Bultfabrikens verkstadsklubb fick lov att kostnadsfritt hålla sina möten i lokalen.⁷ Ända fram till 1970-talet var det möjligt för anställda att hyra lokalen vid högtidsdagar och många avdelningsfester hölls i byggnaden.⁸

---

¹ Ahlgren, Arvid (red), 1948

² *Bultfabriks Aktiebolaget Hallstahammar 1873-1923* (1923)

³ *Bultfabriks Aktiebolaget Hallstahammar 1873-1923* (1923)

⁴ Gustavsson 1951

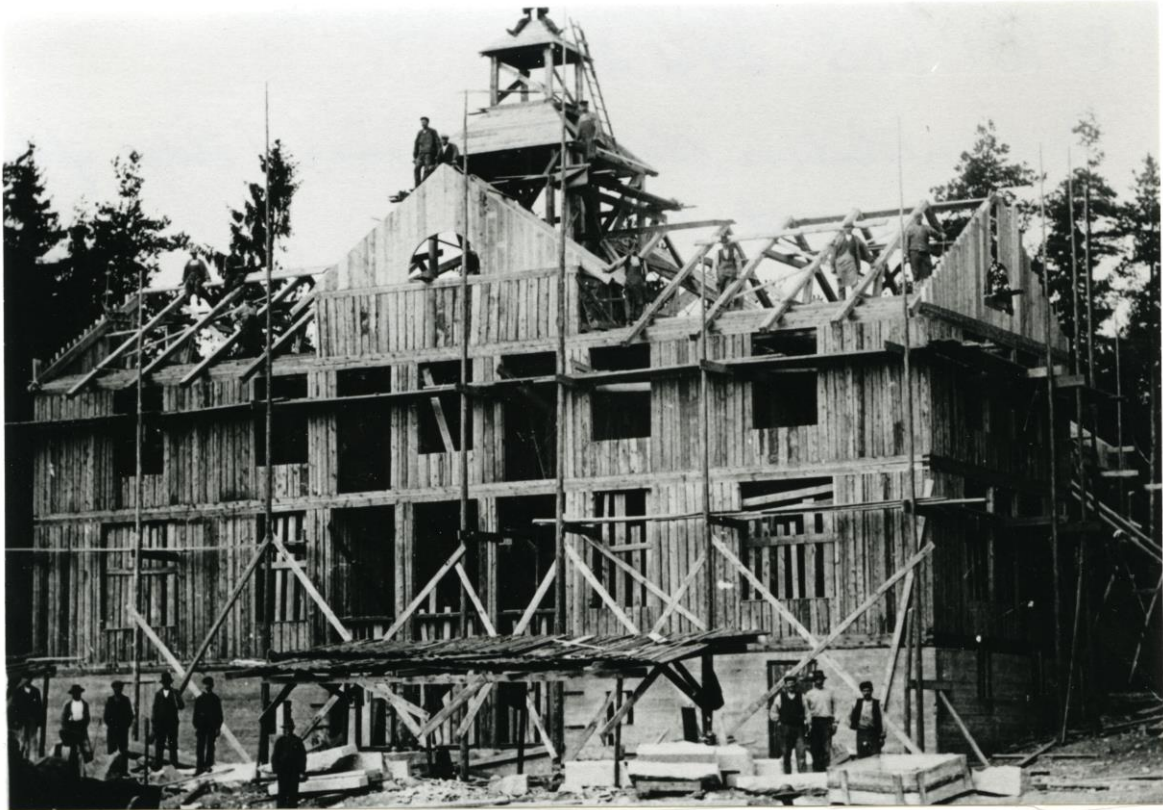
⁵ Ahlgren, Arvid (red), 1948

⁶ Gustavsson 1951

⁷ Gustavsson 1951

⁸ Informant Ralf Björklund

Bultlokalen under uppförande 1913. Stomme av stående timmer. Fotograf okänd. Västmanlands läns museums arkiv, bildid Vlm-B 101 605-25.

Nyuppförd Bultlokalen. Foto taget cirka 1914. Fotograf okänd. Notera att balkongräcken och fönster inklusive mittposter och karmar är vitmålade. Västmanlands läns museums arkiv, bildid Vlm-B 101 605-26.

Byggnadsvårdsåtgärder

Inledande diskussioner om färgtyp och färgsättning

På första byggmötet, 2019-05-09, lyfte undertecknad frågan om vilken typ av färg som var den mest ändamålsenliga att måla om byggnaden i och vad som hade kommit överens om med Länsstyrelsen i Västmanlands län. Planen var vid tidpunkten att använda färgtypen vattenbaserad oljefärg. Alternativ på färgtyper som diskuterades var linoljefärg och alkydoljefärg. Fastighetsförvaltare berättade att dagens fasad är målad med alkydoljefärg och vissa partier med plastfärg. Han menade att ifall fasaden skulle målas med linoljefärg skulle priset bli mycket dyrare är beräknat, och i så fall var en ommålning inte aktuellt. I beslutet var det inte angivet vilken färgtyp som skulle användas. Efter diskussioner mellan länsstyrelsen, fastighetsägare och läns museet beslutades att byggnaden skulle målas i alkydoljefärg. Detta på grund av att byggnaden var målad i denna färgtyp vid tiden som byggnaden byggnadsminnesförklarades.

Undertecknad lyfte även frågan angående kulör på fönsterbågar, karmar och dropplistor samt kryssformade räcken. Nuvarande utseende var att vissa av mittposterna, karmar och dropplistor var målade i en brun kulör, medan resterande delar av fönsterbågarna var vitmålade. Även balkongräcken var brunmålade. Utförande var gjort för cirka 10 år sedan. Undertecknad berättade att det på äldre fotografier går att se att hela fönsterbågarna inklusive mittposter och karmar samt balkongräcken var målade i en vit kulör och rekommenderade denna utformning. Deltagarna på mötet höll med om att detta var ett utförande att föredra och undertecknad skulle undersöka saken närmare med länsstyrelsen.

Önskan om vitmålade mittposter, karmar och dropplistor resulterade i en bygglovsansökan till Hallstahammars kommun och ett beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län om tillstånd till ändring av byggnadsminne, ändring av kulör på fönster på byggnadsminnet Bultlokalen, 2019-07-11, dnr 432-3949-2019. Det godkändes att måla fönsterbågar inklusive mittposter och dropplistor i vit kulör.

Entreprenörer i arbetet var följande, sammanställt av arbetsledare och fastighetsförvaltare Pär Elovsson.

Entreprenör	Arbetsuppgifter	Övrigt
International Mästerbyggarna Sweden AB	Omputsning av sockel samt reparation av puts/cement på trappa	
Kolbäcks Måleri AB	Måleriarbeten av ytskikten på hela fastigheten	Kolbäcks måleri anlitate Björklunds glasmåleri
Björklunds glasmåleri AB	Omkitning av fönster	
Nordikon AB	Montering av nytt trallvirke på balkongen. Tillverkat nytt räcke till handikapprampen och lagt nytt trallvirke på densamma.	Nordikon anlitate Östermalms snickeri
Östermalms snickeri AB	Reparation av pelare, dörrar, fönster, panel och dörrfoder samt dropplistor. Tillverkat och monterat nya räcken med överliggare till sidoentrén och balkong. Tätning av hål i fasad	
Surface Byggställningar AB	Uthyrning av byggställning inkl montering och demontering	

Arbetet inleds

Arbetet med fasadrenoveringen omfattade reparation och målning av sockeln, ommålning av fasad på hela byggnaden, renovering av samtliga fönster inklusive omkittning samt byte av skadade trädelar såsom locklister, trappräcken, delar av kolonnerna med mera.

Arbetena på sockeln inleddes tidigt eftersom arbetet var lättast att göra innan byggnadsställningar hade kommit på plats. Löst sittande puts knackades ned på sockeln och reparerades. Sockeln tvättades och målades 2 gånger (*Caparol Amphisilan-W NQG*) i kulör S 4502-G. Trappa reparerades i betong. Arbetet genomfördes av International Mästerbyggarna Sweden AB.

Arbetet med att måla om fasaden inklusive vindskivor, takfot, knutbräder, fasadpanel och räcken inleddes med att tvätta fasaden. Därefter skedde skrapning, oljning på trärena ytor, pågrundning (*Caparol Fasadgrund alkyd*) och två gånger målning (*Caparol Alkydoljefärg, kulör*), i kulör S 1030-Y20R. Dörrar målades i kulör S 5010-G50Y. Målning av fasaden startades på byggnadens låga delar. Målningsarbetena gjordes av Kolbäcks måleri AB.

Arbetet med att renovera fönstren omfattade tvättning, skrapning, oljning på trärena ytor (*Caparol Träolja Lacknaftabaserad*), pågrundning (*Caparol Fasadgrund Alkyd*), kittkomplettering och 2 gånger målning (*Caparol Alkydoljefärg*) i kulör S 0502-Y. Källarfönster målades i kulör S 4502-G. Fönster skickades till det lokala företaget Björklunds glasmästeri AB för omkittning. Firman anlätade av Kolbäcks måleri AB.

Parallellt med målningsarbetena gjordes byten av skadade trädelar. Det rörde sig dels om montering av nytt trallvirke och räcke på balkong och handikappramp. Arbetet utfördes av Nordikon AB. För arbete med finsnickeri anlätade Nordikon AB Östermalms snickeri AB. De bytte ut skadade delar på kolonner, dörrar, fönster, panel, locklister, dörrfoder samt dropplister. Även tätning av hål i fasaden. Kärnvirke av hög kvalitet användes från bröderna Holm i Sala. Undertecknad påpekade att använda spik och inte skruv.

Surface Byggställning AB hyrde ut byggnadsställningar och skötte montering och demontering. Ställning för att ta sig upp till klocktornet fästes inte i fasaden utan några tegelpannor togs bort tillfälligt för att fästa byggnadsställningen.

Första besöket på plats efter inledande byggmöte gjordes 2019-06-17. Eftersom arbetet då var igång skickades startintyg in samma dag.

Arbetet fortskrider under sommar/höst 2019

Arbetet löpte inledningsvis på enligt tidsplanen och undertecknad gjorde löpande besök på plats. Arbetet beräknades vara färdigt i oktober. Undertecknad var inblandad i ett par frågor som dök upp under tiden arbetet fortskreds och hade nära kontakt med länsstyrelsens handläggare Cecilia Lagerfalk-Rooth som hade tagit över ärendet efter Linda Wångdahl. En fråga som diskuterades var vilken färgtyp som skulle användas på sockeln, KC-färg eller silikatfärg. Länsstyrelsens handläggare och undertecknad rekommenderade att använda den färgtyp som tidigare hade använts.

På platsbesök 5/7 hade bland annat trappan lagats i med betong och puts. Länsstyrelsens handläggare Cecilia Lagerfalk-Rooth och undertecknad påpekade att lagningar hade utförts utan att fullfölja ursprunglig spårning i trappan. Spårningen troddes ha teknisk och dekorativ karaktär. Detta åtgärdades våren 2020. Vid besöket 5/7 hade även sockeln lagats i med KC-bruk samt att den hade provstrukits. Cecilia och undertecknad var inte nöjda med nyansen, den var för mörk och för mycket åt det blåa hållet. En ny provstrykning planerades att göras efter semestern. Vi påpekade även vikten av att nyansen på sockeln, fasad, källarfönster och dörrar måste harmoniera.

Vid besöket 4/9 var arbetet med att byta ut skadat trä i full gång. Nordikon AB hade anlitat företaget Östermalms snickerier AB för arbetet. Pär Elovsson och Nordikon AB bestämde löpande vilket trä som skulle bytas ut på tidigare nämnda delar av byggnaden. I kolonnerna upptäcktes att timmerstockar fanns i mitten av dessa.

Något som inte var optimalt i arbetsgången var att vissa byten av snickerier gjordes efter att den aktuella fasaden hade målats, vilket blev lite bakvänt. Målarna fick därför där gå över fasaden på nytt och kompletteringsmåla nya snickeridelar.

Vid besöket 4/9 hade ytterligare provstrykning gjorts för sockeln. Cecilia Lagerfalk-Rooth från länsstyrelsen, person från Kolbäckes måleri AB, arbetsledare och undertecknad enades om S 4502-G för sockeln. Luckor och källarfönster bestämdes skulle målas i samma kulör som grunden.

Angående dörrar upptäcktes en grön underliggande kulör vid skrapning som dörrar tidigare varit målade i. Det bestämdes att återgå till denna gröna kulör vid ommålning av dörrarna. Vid besöket 4/9 hade dörren provstrukits, men gruppen var eniga om att det behövdes göras nya försök. Ytterligare tre nyanser provströks på plats, men utan gott resultat. Därför valdes ytterligare två nyanser som senare skulle provstrykas. På platsbesök 19/9 enades gruppen om den mörkare av de två nyansförslagen för dörrarna.

Arbetet färdigställs under våren 2020

Arbetet blev något försenat och kunde inte färdigställas under hösten 2019 som var planerat. Arbetet färdigställdes under våren 2020. Snickeriarbeten gjordes då färdigt, sockeln målades färdigt, resterande delar av fasad och fönster målades samt att vissa delar på dörrar byttes. Även räcken samt ny handikappramp och trall på balkong tillverkades då.

Den 29 april 2020 var slutbesiktning av arbetet. På plats var Cecilia Lagerfalk-Rooth från Länsstyrelsen i Västmanlands län, person från Kolbäckes måleri AB och arbetsledare Pär Elovsson. Det enades om att helheten på arbetet såg väldigt bra ut och att kulörer på dörrar, fasad och sockel harmonierade. Även att det var ett gott val att måla hela fönsterbågarna i vit kulör, istället för den tidigare bruna på vissa partier. Några åtgärds punkter noterades och detta arbete utfördes under maj 2020:

- Spår i betong/puts på övre delen av trappa
- Målning av missad fönsterlucka i grunden
- Kitt och målning i fogar i överliggare vid trappräcke och balkongräcke
- Kitt och målning av sockel på balkong
- Målning på gul fasad vid missade områden
- Kitt och målning av fönsterkarm
- Skrapa bort färg på fönster där det finns färgstänk

Övrigt som togs upp var rekommendation om att inte sätta upp parkeringsförbud-skylt på fasaden. Vidare att sätta upp byggnadsminnesskylt som länsstyrelsen skulle skicka med post samt att invigning för den ommålade Bultlokalen skulle skjutas upp ett år på grund av coronapandemin.

Den tredje och åttonde juni 2020 skickade Pär Elovsson bilder på att de under slutbesiktningen noterade åtgärderna hade utförts. 2020-06-09 skickade undertecknad slutintyg till Länsstyrelsen i Västmanlands län och kopia till arbetsledare Pär Elovsson.

Resultat

Fasadrenoveringen på Bultlokalen har skett enligt länsstyrelsens beslut och är godkända ur ett antikvariskt perspektiv.

Bilder

Bultlokalen innan fasadrenoveringen. Notera fönsterkarmar och verandaräcken målade i brun kulör samt att dörrar är ljusblåmålade. Vlm-kmvek-2187.

Rötskadad pelare vid entré innan fasadrenoveringen. Vlm-kmvek-2189.

Fasadpanel i behov av renovering. Vlm-kmvek-2207.

Skador i trappa och avflagnad färg på räcke innan renovering. Vlm-kmvek-2215.

Lagad trappa, vilket gjordes tidigt i arbetsprocessen. Vlm-kmvek-2795.

Trappan har lagats, men spårning fortsätter ej i lagad del. Vlm-kmvek-2789.

Grön kulör på dörrar har skrapats fram och efterliknas vid ommålning av dörrarna. Vlm-kmvek-2793.

Fasaden har börjat att målas och fönster skickas successivt iväg för att kittas om. Vlm-kmvek-2797.

Byggställningar på den södra fasaden. Lagningar har gjorts i sockeln. Vlm-kmvek-2816.

Provstrykningar har gjorts på sockeln och källarfönster. Vlm-kmvek-2822.

Skadade locklister har tagits bort på norra gaveln. Vlm-kmvek-2832.

Skadade locklister har bytts ut mot nya. Vlm-kmvek-2837.

*Skadade trädelar tas bort i pelare. I pelaren finns en timmerstock.
Vlm-kmvek-2846.*

Utbytta locklister målas. Vlm-kmvek-2850.

Ny handikappramp. Vlm-kmvek-2857.

Renoverad pelare där rötskadade delar har bytts ut. Nymålad grön entrédörr. Vlm-kmvek-2864.

Nymålad fasad och fönster. Vlm-kmvek-2863.

Nya locklister som har målats. Vlm-kmvek-2892.

*Ny trall på balkong och nya vitmålade räcken.
Vlm-kmvek-2868.*

Renoverad trappa och nya räcken på den västra fasaden. Vlm-kmvek-2885.

Fasadrenoverad Bultlokalen sett från sydost. Vlm-kmvek-2874.

Entréparti på den södra fasaden. Vlm-kmvek-2878.

Fasadrenoverad Bulilokalen sett från nordväst. Vlm-kmvek-2899.

Den östra fasaden efter färdigställt renoveringsarbete. Vlm-kmvek-2873.

Litteratur och källor

Ahlgren, Arvid (red.), *Linjen som naturen gav: en bok om Bultfabriks aktiebolaget Hallstahammar, utgiven vid dess 75 års jubileum 1948*, Bultfabriks AB, [Hallstahammar], 1948

Bultfabriks-aktiebolaget 1873-1923: minnesskrift utgiven med anledning av dess 50-åriga tillvaro, Gunnar Tisells Tekniska, Stockholm, 1923

Gustavsson, Evert *Metalls avdelning 98:s jubileumsskrift 1901-1951- 50 år bland bultar, i valsverk och kanthal*, Västerås 1951

Informant

Ralf Björklund, Finnveden Bulten, visning av Bultlokalen 2008-01-18

Arkiv

Västmanlands läns museums arkiv

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 180016
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-959-2018
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Hallsta 3:7
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Svedvi
<i>Kommun:</i>	Hallstahammars kommun
<i>Ägare-beställare:</i>	Bulten Hallstahammar AB
<i>Entreprenör:</i>	Kolbäcks Måleri AB, Nordikon AB, Björklunds glasmästeri AB, Östermalms snickeri AB, Surface Byggställningar AB och International Mästerbyggarna Sweden AB.
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Emma Karp Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-72-0